

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI DIN CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ
Școala Doctorală de Teologie Ortodoxă „Isidor Tudoran”

TEZĂ DE DOCTORAT

- rezumat -

*Relevanța pastorală a monahismului ortodox
din Transilvania în perioada regimului totalitar*

Chipuri de părinți îmbunătățiți

Conducător de doctorat:

Arhim. Prof. Univ. Dr. Teofil Tia

Student-doctorand:

Arhim. Andrei Coroian S. Augustin

2021

Cuprins

INTRODUCERE	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
1. <i>Motivația alegerii temei de cercetare</i>	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
2. <i>Importanța și actualitatea temei de cercetare</i>	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
3. <i>Logica temei de cercetare în iconomia disciplinei Teologie Pastorală</i>	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
4. <i>Obiectivele științifice asumate în cadrul cercetării</i>	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
5. <i>Stadiul actual al cercetării</i>	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
6. <i>Metodologia cercetării</i>	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
7. <i>Miza cercetării vieții și a activității acestor părinți</i>	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
Capitolul I. Mitropolia Ardealului, începuturi și reînviere ...	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
I.1. Mitropolitul Nicolae Bălan, omul cu vocație de ctitor și părinte.....	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
I.1.1. Născut în țara poeziei și a martiriului	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
I.1.2. Dascăl de teologie, luptător pentru Marea Unire	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
I.1.3. Un mitropolit cu viziune pastorală modernă.....	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
I.1.4. Scriitor neobosit pentru cler și laicat	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
I.1.5. Luptător pentru <i>autonomie și unitate</i> bisericească....	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
I.1.6. Tipărituri și biblioteci pentru luminarea păstoriților săi	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
I.1.7. Un teolog practic și iubitor de monahism .	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
I.1.8. O lucrare pastorală bogată	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
I.1.9. Iubirea de Dumnezeu și de frați	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
I.2. Nicolae Mladin, un trăitor al evlaviei lăuntrice	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
I.2.1. Născut în țara motilor, cu setea libertății duhului	Eroare! Marcaj în document nedefinit.
I.2.2. Dascăl de teologie ortodoxă filocalică	Eroare! Marcaj în document nedefinit.

I.2.3. Predicator înflăcărat, prin condei, catedră și amvon.. **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

I.3. Mitropolitul Antonie Plămădeală, teolog și scriitor duhovnicesc..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

I.3.1. Născut în dulcea Basarabie ..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

I.3.2. Lumini pastorale pentru minte și inimă .... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

I.3.3. Teologie și duhovnicie în frumusețea exprimării artistice..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

I.4. Mănăstirea Sâmbăta de Sus, ctitoria voievodului martir .. **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

I.4.1. Părintele Serafim Popescu, omul în fața căruia te sfiai să respiri **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

I.4.2. Părintele Teofil Părăian, un *apostol al bucuriei creștine*..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

I.4.3. Cărțile părintelui Teofil..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

I.5. Mănăstirea Prislop, străvechea ctitorie nicodimiană..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

I.6. Părintele Arsenie Boca, omul trimis de Dumnezeu ..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

I.6.1. Născut într-un loc mai presus de lume..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

I.6.2. Un duhovnic filocalic la Mănăstirea Sâmbăta..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

I.6.3. *A treilea ctitor* al Mănăstirii Prislop ..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

I.6.4. Prigonit pentru dragostea Mirelui Hristos **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

I.6.5. Cărțile părintelui Arsenie ..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

I.6.6 Pictură în culorile veșniciei ..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

I.6.7. Laudă avvei Arsenie cel bun ..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

I.7. Mănăstirea „Sfântului Ilie” – Toplița, ctitoria întâiului patriarh..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

I.7.1. Arhiepiscopul Emilian Antal, o lucrare pastorală puțin cunoscută ..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

I.7.2. Arhimandritul Mihail Goia, un mare stareț ardelean ... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

I.7.3. Arhimandritul Emilian Telcean, de copil în slujba lui Hristos .... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

Capitolul II. Arhiepiscopia Alba Iuliei, cetatea Marii Uniri . Eroare! Marcaj în document nedefinit.

II.1. Emilian Birdaș, episcopul unei reînvieri ..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

II.2. Mânăstirea Râmeț, sălașul pusnicilor ardeleni **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

II.3. Părintele Evloghie Oța, starețul adus de Maica Domnului..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

II.4. Părintele Dometie Manolache, o jertfire luminoasă ..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

II.4.1. Născut în patria Sfântului Sava de la Buzău..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

II.4.2. Cuvinte de lumină și de har ..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

II.4.3. Cinstit ca un apostol ..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

II.5. Arhimandritul Ioachim Popa, un părinte ca o veste bună **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

II.6. Reînvierea Schitulului Sfântului Sofronie Mărturisitorul **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

II.7. Schitul Sfântul Lazăr, locul duhovniciei citadine..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

Capitolul III. Arhiepiscopia Clujului, o ctitorie ștefaniană în Ardeal ... Eroare! Marcaj în document nedefinit.

III.1. Mitropolitul cărturar Nicolae Colan ..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

III.1.1. Educație în slujba Bisericii și neamului . **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

III.1.2. Singurul episcop ortodox rămas sub ocupație hortistă..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

III.1.3. În scaunul marilor Șaguna și Nicolae Bălan ..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

III.1.4. Un academician teolog și scriitor... ..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

III.1.5. Tălmăciri pentru hrana turmei..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

III.2. Teofil Herineanu, omul rugăciunii și-al Scripturii ..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

III.2.1. O viață de orfan trăită în evlavie și credință..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

III.2.2. Un stâlp al Bisericii ..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

III.2.3. Pastorație și duhovnicie întemeiată pe Cuvânt..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

III.2.4. Mărturii despre duhovnicia arhiepiscopului Teofil .. **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

III.3. Justinian Chira, arhiepiscopul cu geniul sfințeniei..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

- III.3.1. Din Plopișul Maramureșului în arena slujirii Bisericii și Țării . **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**
- III.3.2. Rânduielei monahale și păstorire în lumina rugăciunii..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**
- III.3.3. Dragostea cărților ..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**
- III.3.4. Apoftegmele arhiepiscopului Justinian .. **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**
- III.3.5. Arhiepiscopul Justinian în cuvinte de prețuire ..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**
- III.4. Mănăstirea Nicula, lăcașul Maicii Domnului din Ardeal..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**
- III.4.1. Varahiil Jitaru, starețul reînvierii monahismului ortodox niculean..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**
- III.4.2. Starețul Serafim Măciucă, uncenicul marilor duhovnici..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**
- III.4.3. Arhimandrit Cleopa Nanu, un mărturisitor ortodox statornic ... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**
- III.4.4. Ieromonahul Gavriil Miholca, mucenicul iubirii lui Hristos..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**
- III.5. Mănăstirea Sfintei Ana de la Rohia, minunea de pe stâncă... ..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**
- III.5.1. Un înger pune temelia „vieții îngerești”. **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**
- III.5.2. Dezvoltarea vieții călugărești ..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**
- III.5.3. O grădină înflorită într-un rai pământesc **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**
- III.5.4. De la grădină la cetate duhovnicească.... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**
- III.5.5. Părintele Serafim Man, omul cu trăirea după nume **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**
- III.5.6. O viață de evlavie care duce la desăvârșire și sfințenie ..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**
- III.5.7. Cărțile unui predicator de statură patristică..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**
- III.5.8. Cuvinte de cinstire pentru un ne iubitor de cinste .... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**
- III.6. Monahul Nicolae Steinhardt, iudeul credincios lui Hristos ..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**
- III.6.1. Născut și crescut printre românii ortodocși ..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**
- III.6.2. Apostolatul părintelui Nicolae ..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

- III.6.3. Lumina și bucuria răspândită ..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**
- III.7. Lăcașul Maicii Domnului de la poalele Pietrosului ..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**
- III.7.1. Loc de evlavie de-a lungul vremii ..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**
- III.7.2. Renașterea mănăstirii Moisei, care continuă și astăzi ..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**
- III.8. Mănăstirea Cășiel, un loc de credință și de evlavie ..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**
- III.8.1. O istorie a răstignirii și reînvierii ..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**
- III.8.2. O strălucire de lumină stinsă de regimul totalitar.... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**
- III.8.3. Ultima reînviere, o lumină care strălucește ..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**
- III.9. Mănăstirea Piatra Fântânele ..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**
- III.9.1. Istoria sfințeniei într-un *paradis de lumină și armonie* ..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**
- III.9.2. O ceată îngerească ce lucrează pentru oameni ..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**
- Capitolul IV. Episcopia Oradiei, ortodoxia la granița de Vest ..... Eroare! Marcaj în document nedefinit.**
- VI.1. Istoria plină de lumină a unei episcopii ortodoxe ..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**
- VI.2. Episcopul Nicolae Popovici, mărturisitorul cu râvnă de foc ..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**
- VI.2.1. Calea desăvârșirii teologice și duhovnicești ..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**
- VI.2.2. Un teolog de tradiție și actualitate..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**
- VI.3. Episcopul Valerian Zaharia, apărătorul monahismului.. **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**
- VI.3.1. O viață sub călăuza proriei divine ..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**
- VI.3.2. Mărturisirea cuvântului prin scrieri și tipărituri ..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**
- VI.4. Episcopul Vasile Coman, tâlcuitorul Liturghiei ..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**
- VI.4.1. O viață pașnică și luminoasă ..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**
- VI.4.2. Taine și dogme în tâlcuiri liturgice ..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**
- IV.5 Mănăstirea Bixad, locașul sfânt al Țării Oașului ..... **Eroare! Marcaj în document**

nedefinit.

VI.5.1. O istorie zbuciumată ..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

IV.5.2. Mănăstire Bixad după revenirea în sânul Ortodoxiei..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

IV.5.3. Un patrimoniu bisericesc și cultural important ..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

IV. 6. Mănăstirea Maicii Domnului de la Iz buc..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

IV.6.1. Începutul materializării unei minuni ..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

Capitolul V. Prezențe meteorice în monahismul transilvan.. Eroare! Marcaj în document nedefinit.

V.1. Arhimandritul Vasile Vasilache, ocrotitorul „Rugului Aprins” ..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

V.2. Arhimandritul Arsenie Papacioc, duhovnicul rostirilor patericale.... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

V.3. Arhimandritul Mina Dobzeu, botezătorul lui Nicolae Steinhardt ..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

V.4. Arhimandritul Dosoftei Morariu, teologul harului Duhului Sfânt .... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

V.5. Arhimandritul Roman Braga, răbdătorul de chinuri ..... **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

V.6. Ieromonahul Adrian Făgețeanu, cel trecut de șapte ori prin moarte . **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

V.7. Ieroschimonahul Nil Dorobanțu, flacăra credinței ce topea ghețarul **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

V.8. Ieromonahul Arsenie Praja, un desculț care purta pacea lui Hristos. **Eroare! Marcaj în document nedefinit.**

Capitolul VI. Metode de pastorație la părinții amintiți..... Eroare! Marcaj în document nedefinit.

Concluzii..... Eroare! Marcaj în document nedefinit.

Bibliografie..... Eroare! Marcaj în document nedefinit.

Relevanța pastorală a monahismului orthodox din Transilvania în perioada regimului totalitar. Chipuri de părinți

îmbunătățiri.

Cuvinte cheie: pastorație, monahism, Biserică Ortodoxă din Transilvania, duhovnici, părinți în comunism, prezențe meteorice, medalioane monahale

Rezumat

Din punct de vedere redacțional, lucrarea cuprinde **șase capitole**, precedate de o **Introducere** și un **capitol concluziv**. Sursele bibliografice sunt menționate la sfârșitul lucrării.

Introducere

Scop

Motivul care a stat la baza acestei teme, a fost cercetarea și evidențierea a vieții și lucrării pastorale a episcopilor, ieromonahilor și monahilor din puținele mănăstiri existente în Transilvania în timpul regimului totalitar. Alcătuirea unei lucrări unitare din convingerea că aceste figuri, se pot constitui în modele pastorale și surse de inspirație, pentru prezentul și viitorul pastorației noastre. Că viața și lucrarea lor poate sta alături de *Pateric, Proloage, Sbornic și Filocalii*, de viețile și învățăturile unor părinți duhovnicești contemporani.

Cercetarea lucrării pastorale a părinților transilvăneni, care au păstorit în condițiile sociale grele, am considerat-o o datorie sfântă, pentru a păstra vie memoria acestor vrednici mărturisitori ai lui Hristos și a le urma modelul, potrivit îndemnului Sfântului Apostol Pavel: *Aduceți-vă aminte de mai marii voștri, care v-au grăit vouă cuvântul lui Dumnezeu, priviți cu luare aminte cum și-au încheiat viața și urmați-le credința* (Evrei 13, 7).

Pentru îndeplinirea acestui demers am inițiat trei direcții de cercetare:

- a) studierea biografiei și lucrării duhovnicești pastorale a principalilor părinți duhovnicești care au trăit în această perioadă;
- b) cercetarea bibliotecilor și arhivelor mănăstirești, care conțin lucrări și documente din perioada amintită;

c) cercetarea și dialogul personal cu părinți trăitori în mănăstiri perioada totalitară, martori sau cunoscători ai vieții și lucrării părinților cuprinși în lucrare, consemnând fapte și evenimente păstrate în tradiția mănăstirească locală.

Noutate (Originalitate)

În cei aproape trei zeci de ani de monahism, am scris zeci de biografii de sfinți și părinți duhovnicești contemporari. Din studiul și apropierea duhovnicească, cu părintele Ioanichie Bălan, autorul *Patericului Românesc* și al *Convorbirilor Duhovnicești*, s-a născut dorința de a scrie o lucrare unitară despre viața și lucrarea duhovnicească- pastorală a părinților duhovnicești ortodocși din Biserica Ortodoxă a Transilvaniei , iar în viitorul apropiat de a alcătui un Pateric Transilvan sau o carte asemănătoare.

Întocmirea acestei lucrări s-a realizat prin studiu istoric și duhovnicesc-monografic al celor 11 mănăstiri deschise total sau parțial în Transilvania în acea perioadă, prin studierea celor 33 de biografii ale unor părinți, ierarhi și ieromonahi, care alcătuiesc *medaliioanele pastorale* cuprinse în această lucrare. Am cercetat mănăstirile și schiturile din Transilvania, în cele trei direcții amintite, descoperind chipuri de *părinți duhovnicești* și lucrări pastorale păstrate doar în tradiția locală a mănăstiri.

Ca exemplu, amintim lucrarea episcopului Emilian Antal, domiciliat forțat la Mănăstirea „ Sfântul Proroc Ilie” -Toplița, continuată de arhimandritul Mihail Goia. A părintelui ieromonah Gavril Miholca dela Nicula, în parohia Cubleșul Someșan și la mănăstirea Niculae. În mod special lucrarea pastorală episcopului martir dr. Nicolae Popovici al Orădiei, care printr-o acțiune pastorală de diminuare a concubinajului, a cunoscut patru mii de concubini și a botezat două zeci de mii de copii ai acestora, fapt unic în istoria bisericii noastre.

Stadiul cercetărilor

Despre lucrarea pastorală a părinților duhovnicești din perioada regimului totalitar, nu există încă o lucrare unitară. S-a scris și publicat mult despre lucrarea pastorală și

duhovnicească a părintelui Arsenie Boca, dela mănăstirile Sâmbăta și Prislop; a părintelui Teofil Părăian dela mănăstirea Sâmbăta; puțin despre lucrarea deosebită a părintelui Serafim Popescu dela mănăstirea Sâmbăta și a părintelui Dometie Manolache dela Prislop.

De asemenea s-a scris despre lucrarea pastoral-duhovnicească dela mănăstirea Rohia, prin cei trei părinți duhovnicești: arhiepiscopul Justinian Chira, arhimandritul Serafim Man și monahul-scriitor Nicolae Steinhardt. Puțin cunoscută lucrarea dela mănăstirea „Sfântul Ilie”-Toplița, mănăstirile Nicula, Moisei, Râmeț, Piatra Fântânele, Cășiel și Iz buc.

Relevanță

Teza mea de doctorat propune ca modele pastorale, ierarhii, ieromonahii și monahii, nevoitori și lucrători în monahismul și Biserica Ortodoxă din Transilvania în perioada regimului totalitar, perioadă în care lucrare pastorală a Bisericii era limitată și obstrucționată, iar preoții și monahii râvnitori tratați cu ostilitate. Am cuprins în medalioane duhovnicești, care redau viața, rugăciunea și lucrarea pastorală, pe părinți duhovnicești amintiți. Dela mitropolitul Nicoale Bălan, **ctitorul preoțimii și monahismului transilvan**, care a redeschis mănăstirea Sâmbăta, până la arhiepiscopul Justinian Chira, care a înființat la Rohia, prima **școală monahală mănăstirească** din România în perioada totalitară. Dela marii duhovnici ai mănăstirii Sâmbăta, părinții Arsenie Boca și Serafim Popescu (după 1980 și părintele Teofil Părăian), până arhimandriții Dometie Manolache și Ioachim Popa, duhovnicii mănăstirii Râmeț, arhimandritul Serafim Man, duhovnicul mănăstirii Rohia. Dela părinții Varahiil Jitaru, Serafim Măciucă și Cleopa Nanu dela mănăstirea Nicuala, Mihail Goia și Emilian Telcean, dela mănăstirea Toplița, până la părinții Vasile Vasilache, Arsenie Papacioc, Mina Dobzeu, Roman Braga, Dosoftei Murariu, Adrian Făgețean, Nil Dorobanțu și Arsenie Praja, care în anii în care au păstorit temporar în Biserica Ortodoxă a Transilvaniei, au realizat o lucrare pastorală deosebită, care necesa mult curaj și îndrăzneală. Organizând *programe catehetice* cu tineri și adulți, în parohiile unde au slujit (exemplul cel mai elocvent este părintele Roman Braga în Țara Oașului), suportând șicane, arestări, anchete și persecuții din partea autorităților comuniste.

1. *Excelențe pastorale în arhiepiscopia Sibiului*

Excelența pastorală în monahismul ortodox transilvan, în perioada regimului totalitar, oglindită în viața lucrarea *părinților duhovnicești* menționați în această lucrare, are ca

elemente fundamentale constitutive: credința puternică în Dumnezeu (Evrei 11.6) rugăciunea neîncetată (I Tes.5.17), cunoașterea și buna pregătire teologică, înțelepciunea și nevinovăția (Matei 10.16) răbdarea, iubirea frățească și dumnezeiască, dăruitorare și jertfelnică. (II Petru 1.7).

Începută în perioada interbelică, reînvierea monahismului ortodox transilvan, este adânc înrădăcinată în suferința martirică provocată de acțiunea regimul politic de la Viena. După două secole de așteptare, întru credință și nădejde, după care răbdarea și așteptarea au luat sfârșit, odată cu realizarea Marii Uniri dela 1918. Monahismul ortodox transilvan a reînviat în anul 1923, prin înființarea mănăstirii Rohia, iar mai apoi, în anul 1928, mitropolitul Nicolae Bălan al Ardealului, redeschidea vechea mănăstire voievodală, ctitoria Sfântului Constantin Brâncoveanu de la Sâmbăta de Sus. Cele două mănăstiri vor fi principalele centre de dezvoltare a vieții călugărești, de misiune și pastorație, de radierea a duhovnicească din întreaga Biserica Ortodoxă a Transilvâniei.

Mitropolitul Nicolae Bălan, a dezvoltat o lucrare pastorală intensă și complexă, culturalizare și spiritualizare al clerului și poporul dorind ca *duhul și învățătura evangheliei să pătrundă în toate straturile sociale ale societății românești*. A organizat bibliotecii eparhiale și parohiale, a scris studii și îndrumări pastorale, slujind și predicând în sute de biserici parohiale. Luptător pentru unitate bisericească, a ridicat nivelul cultural-teologic al preoților, oferind burse pentru studenți și doctoranzi. Au studiat la Atena, Berlin, Paris, Munchen, Viena, douăzeci și trei de viitori profesori universitari, ierarhi și ieromonahi. Dintrei ei, pr.prof. dr. Dumitru Stăniloae, Spiridon Căndea, Nicoale Neaga, mitropoliții dr. Nicolae Colan și Nicolae Mladin, episcopul dr. Nicolae Popovici și ieromonahii Arsenie Zian Boca și Dumitru Serafim Popescu. A reînnoit mulțime de biserici parohiale. A inițiat construcția unor *biserici-catedrale*, la Târgu Mureș, Orăștie, Hunedoara, Mediaș, Sighișoara, Sfântul Gheorghe și Brad.

Mitropoliții Nicolae Colan și Nicolae Mladin, urmașii săi în scaunul mitropolitan, s-au distins printr-o bogată activitate predicatorială, pastorală, didactică și publicistică. Buni îndrumători ai tinerilor, pentru care au scris articole, cărți și broșuri. Primul a lăsat *Studii de Noul Testament*, al doilea *Studii de Teologie Morală și Mistică*.

Mitropolitul Antonie Plămădeală, care a păstorit în ultimii anii ai regimului totalitar, a restaurat Mănăstirea Sâmbăta de Sus. Teolog, istoric și scriitor bisericească, a lăsat posterității o bogată operă de teologie, pastorație și spiritualitate. Scrieri, ca : *Tradiție și libertate în spiritualitatea ortodoxă*, *Tâlcuri noi la texte vechi*, *Preotul în Biserică, în lume, acasă*, au devenit *clasice* pentru literatura teologică românească.

La mănăstirea Sâmbăta, s-a dezvoltat o intensă lucrare pastorală, în speical prin cei trei mari părinți duhovnici: Arsenie Boca, Serafim Popescu și Teofil Părăian.

La mănăstirea Toplița, episcopul Emilian Antal a realizat o importantă lucrare liturgică-pastorală, pentru nevoile credincioșilor, în mănăstire se slujea zilnic Sfânta Liturghie și Taina Sfântului Maslu. Prin Taina Spovedaniei și discuții duhovnicești, a readus la Ortodoxie, mii de credincioși români, maghiarizați forțat și trecuți la romano-catolicism, în perioada *Dictatului dela Viena*. Lucrarea sa fost continuată arhimandritul Mihail Goia, unul dintre cei mai importanți stareți ai monahismului ortodox ardelean din secolul trecut.

2. Duhovnicie și pastorație în eparhia Alba Iuliei

În eparhia Alba Iuliei, reînființată în anul 1975, episcopul Emilian Birdaș, a dezvoltat o intensă lucrare pastorală și edilitar gospodărească, construind și restaurând, peste opt zeci de biserici. De asemenea inițiat construirea unei noi biserici (monument de arhitectură) și un ansamblul mănăstireasc, la Mănăstirea ocrotită de Sfântului Ierarh Ghelasie dela Râmeț.

Redeschisă oficial în anul 1942, prin truda ieromonahului localnic Evlogie Oța, venit din Sfântul Munte Athos, la îndemnul Maicii Domnului, ea fost transformată în mănăstire de călugărițe, în anul 1955. Aici s-a format o puternică vatră de duhovnicie, prin obștea de maici condusă stareța Ierusalima Ghibu.

Sufletul ascetei vetre au fost duhovnicii mănăstirii, și ai miilor de pelerni, arhimandritul Dometie Manolache, iar apoi arhimandritul Ioachim Popa. Fost student și doctorand al părintelui Dumitru Stăniloae, a trăit o viață sfântă și a trecut la Domnul, la doar cizeci de ani, după ce slujise Sfânta Liturghie. Marele său dascăl spunea despre el: „*Înflăcărătul lui duh misionar, elanul de dăruire și slujirea lui nu vor putea fi înlocuite de nimeni. S-a dus un erou al credinței și un suflet de mare sfințenie și pur*”¹. Părintele Ioachim Popa, o stâncă de duhovnicie, i-a urmat în slujire cu părintele Filotei. Tot în eparhia Alba Iuliei, la Schitul Sfântul Lazăr pentru scurtă vreme, a realizat o intensă lucrare duhovnicească, părintele arhimandrit Sava Cimponca.

3. Lucrarea pastorală în arhiepiscopia Clujului

Reînființată în anul 1921, cu sediul la Cluj, pe temeliile episcopilor ștefaniane, dela Vad și Feleac, eparhia Clujului, avea prima mănăstire din Ardeal, construită după aproape două sute de ani de interdicții, mănăstirea Rohia.

Ctitorită de preotul Nicolae Gherman, la îndemnul Maicii Domnului, prin copila sa Anuța, mănăstirea Rohia, avea să fie Noul Sion, al Transilvaniei, unde urcau zeci de mii de creștini din județele Cluj, Maramureș, Satu Mare, Bistrița, Alba și Mureș. După o primă etapă de dezvoltare, prin vrednicia starețului basarabean, Gherontie Guțiu, ea crescut edilitar-gospodărește și pastoral duhovnicește, în perioada tristă a *Dictatului*, fiind singurul loc de alinare, nădejde și întărire, pentru creștinii din Transilvania de Nord. Starețul Nifon Matei, a fost alături de episcopul Nicolae Colan, singurile repere duhovnicești sub ocupație străină.

În perioada totalitară, starețul Justinian Chira, a întemeiat la Rohia o școală de duhovnicie și pastorație, după porunca Mântuitorului „faceți și învățați” (Matei 5.19).

Cu acest imperativ au slujit ierarhi dela Cluj, preoți, ieromonahii din mănăstirile acestei eparhii, în perioada totalitară, propovăduind *cu timp și fără timp*, cuvântul evanghelie, sporind flacăra evlaviei și credinței, în societatea românească.

Mitropolitul Nicolae Colan, a fost un mare predicator și scriitor duhovnicesc. A fost un bun îndrumător al preoțimii și tineretului studențesc, fin și realist observator al problemelor pastorale contemporane lui, lucid, statornic și înțelept în rezolvarea lor.

Arhiepiscopul Teofil Herineanu, a fost un mare rugător, liturghist și duhovnic, care a sporit viața duhovnicească în eparhie, prin sridicarea vieții morale a preoților, slujirea după rânduială a Liturghiei, practicarea spovedaniei, prin neîncetata rugăciune și priveghere.

În slujirea arhierescă, i-a fost alături, episcopul vicar Justinian Chira Maramureșanul, care s-a îngrijit de buna pregătirea viitorilor preoți, de starea lor materială și duhovnicească. Predicator harismatic, a slujit Sfintele Liturghii, rostind predici de foc, care transformau suflete, unindu-le prin credință, iubire și ascultare cu Hristos. A crescut duhovnicește, ucenici care au fost monahi iubitori de Hristos și luminători ai poporului.

Lucrarea pastorală și duhovnicească începută la Rohia, a fost continuată de părintele Serafim Man, rugător și predicator de statură patristică, care ziua muncea la construcții, iar dimineața, seara și la miezul nopții slujea la biserică. Stareț și duhovnic, care se dăruia ucenicilor cu multă răbdare, iubire jertfelnică.

În anul 1948, a reînceput viața duhovnicească la Mănăstirea Nicula. Părintele stareț Varahiil Jitarul, a devenit și exarhul mănăstirilor din eparhie, iar părinții stareții Serafim Măciucă și Cleopa Nanu, au slujit zilnic Sfânta Liturhie și celelalte slujbe, întâmpinând mulțimile de pelerini care vin pentru rugăciune la Nicula, răzpunzând prin Taina Sfântului Maslu, Spovedanie, Euharistiei, cuvinte de folos și sfaturi la nevoile lor duhovnicești.

Între anii 1955-1959, la inițiativa arhimandritului Varahil Jitarul, sub oblăduirea duhovnicească a arhimandritului Justinian Chira, fost redeschisă mănăstirea „Înălțarea Sfintei

Cruci” dela Strâmbu- Căşiel, realizând o frumoasă lucrare duhovnicească și pastorală în zonă. Redeschisă după anul 1991, astăzi este una dintre cele mai înfloritoare mănăstiri din Arhiepiscopia Clujului.

La granița dintre județele Bistrița și Suceava, s-a construit în anul 1928, mănăstirea Piatra Fântânele. Timp de peste patruzeci de ani, părintele stareț Vasile Lunčan, a realizat o frumoasă lucrare pastoral duhovnicească și administrativ – gospodărească. Cei care i-au urmat au fost marii duhovnici ai României, Dometie Manolache și Adrian Făgețean și Dumitru Zamisticu. Teolog, filosof și jurist, martir al temnițelor comuniste, aceta din urmă, a realizat în scurt timp aici, un focar duhovnicesc de nivel național. Pentru aceasta fost din nou arestat, murind ca un martir într-un ospiciu, în care a fost închis de către autoritățile regimului totalitar.

4. Flacăra credinței în eparhia Oradiei

Reînființată după Marea Unire, episcopia ortodoxă a Oradiei, a avut parte de binecuvântare. După mutarea la cer, a episcopului ctitor, Roman Ciorogariu, a fost păstorită între 1936-1955, de către un episcopul dr. Nicolae Popovici, cu har de apostol și mucenic. Coleg de studii și profesorat, cu părintele Dumitru Stăniloae, desăvârșit teolog și intelectual, episcopul Nicolae a fost dăruit de Dumnezeu cu o râvnă de foc. Încă din vremea când era profesor la Sibiu, rostea mai multe predici pe săptămână. La Catedrala din Oradea și în eparhie, predicile sale de foc, aprindeau credința și iubirea față de Hristos, până la martiriu. El a fost singurul episcop, care a mărturisit deschis, că nu concepe și acceptă o societate și o cultură românească fără Hristos. Acțiunile sale pastorale, izvorâte dintr-un curaj apostolic, o credință și iubire aprinsă, au dus la înlăturarea sa din episcopat și la moartea sa martirică. Din valoroasele sale lucrări teologice și pastorale, au rămas cărțile : *Epicleza Euharistică și Lespezi de Altar*.

La cârma eparhiei, i-a urmat episcopul Valerian Zaharia, destituit pentru curajul de a se opune fățiș desființării monahismului, prin decretul 410/1959. Ultimii ani ai regimului totalitar, eparhia Oradiei, a fost păstorită de către blândul episcop dr. Vasile Coman, mare slujitor și tâlcuitor al Sfintei Liturghii, care a păstorit preoți, monahii și credincioșii din această zonă cu multă dragoste duhovnicească, fiind iubit la rându-i de către toți.

5. Mari duhovnici ai țării în Transilvania

După decretul general de eliberare a deținuților politici din 1964, episcopul Teofil Herineanu a primit în eparhia Clujului, mai mulți foști deținuți politici, duhovnici de renume ai României. Între ei cel dintâi, este arhimandritul mitrofor dr. Vasile Vasilache, care a păstorit vreme de cinci ani parohia Bobâlna, din județul Cluj. Fiu de preot, frate cu arhim. dr. Haralambie Vasilache, care a murit martir

la închisorea din Gherla. Fost secretar la patriarhului Nicodim și predicator al Patriarhiei, stareț al mănăstirii Antim, membru și gazdă al întâlnirilor spirituale dela Rugul Aprins, a lăsat o amintire neștearsă printre credincioși ardeleni, ale cărui lumini duhovnicești dăinuie și astăzi.

Alături de părintele Vasile, au mai păstorit în Ardeal, părinții Arsenie Papacioc, la Filea de Jos, fiind declarat *cel mai bun preot din eparhie*². Părintele Mina Dobzeu, o figură luminoasă, din istoria recentă a Bisericii noastre, a păstori la parohia Jimbor cu Filia Buza Cătun. Renumitul teolog și misionar, arhimandritul Dosoftei Murariu, fost stareț la Putna, a păstori Parohia Poiana, comuna Sohodol, județul Alba și Parohia Deda, județul Mureș. Un alt membru faimos al Rugului Aprins, trecut prin *experimentul Pitești*, arhimandritul Roman Braga-răbdătorul de chinuri, a păstori la Parohia Negrești Oaș, județul Satu Mare și Parohia Sârbi, județul Bihor. Renumitul mărturisitor, părintele Adrian Făgețean, a păstori la Parohia Filea de Jos și Mănăstirea Piatra Fântânele. Ieroschimonahul (după unele date schirarhiereul) Nil Dorobanțu, nebunul desculț pentru Hristos, a slujit la mănăstirea Nicula și împrejurimi, aducând la ortodoxie sute de neoprotestanți, iar părintele Arsenie Praja, puscnicul desculț dela Cheile Râmețului, a păstori în acest sat și la Mănăstirea Poșaga.

6. Metode pastorale folosite de acești părinți

Metoda pastorală care nu dă nicodată greș este meda exemplului personal. Metoda folosită de Hristos, de Apostoli și de Sfinții Părinți. Metoda care cuprinde toată trăirea duhovnicească, metoda pe care au folosit-o și părinți duhovnicești amintiți.

Despre această metodă mitropolitul Nicolae Colan scria: *„Cel mai cuceritor chip de propovăduire a Evangheliei și a izbăvitoarelor ei povețe rămâne, fără îndoială, propovăduirea prin pilda vieții. Dacă Domnul nostru Iisus Hristos S-ar fi mulțumit cu vestirea prin viu grai a dumnezeieștilor Sale învățături, fără să viețuiască după îndemnurile acestora, ar fi rămas un mare înțelept, un mare moralist, un mare îndrumător, dar de cununa negrăitei mării ce I se cuvine ca unui Mântuitor nu S-ar fi învrednicit și nici vestirea Lui n-ar fi ajuns «până la marginile lumii». Ceea ce a cucerit inimile mulțimilor care au avut norocul Să-I poată asculta dumnezeiasca propovedanie, n-a fost numai mângâietorul Lui cuvânt și înțeleapta Lui povață, ci și viața Lui, țesută din fapte de-o neasemuită frumusețe morală – și mai ales preacurata jertfă cu care a răscumpărat lumea din robia păcatului și a morții. Încă trăind cu trupul printre ucenicii Săi, le-a putut spune acestora: «Pildă am dat vouă»... Și pilda a prins.»*³

Concluzii finale

Lucrarea pastorală relevantă a monahilor ortodocși din Transilvania, în perioada regimului totalitar, s-a realizat pe calea împlirii și propovăduirii poruncilor dumnezeiești, care nu țin seama de timp sau de loc. Condițiile de persecuție și minimalizare a rolului credinței în viața socială, au necesitat, însă, o strategie pastorală aparte. Lipsa parțială (uneori totală) a libertății religioase a necesitat o pregătire duhovnicească deosebită a călugărilor de atunci. Călugării, bine pregătiți din punct de vedere teologic, duhovnicesc și cultural, erau mențiți să fie izvoare de lumină și de credință, într-o societate în care, sub forma progresului materialist, erau propovăduite necredința și întunericul spiritual.

Pentru că nu a existat timpul necesar, unei lungi perioade de *pregătire*, de *purificare*, *iluminare* și *unire* cu Dumnezeu, slujitori Bisericii, au fost selectați pentru viața monahală doar cei care, încă din familie, au trăit o viață evlavioasă, de muncă și de rugăciune. Cei de o conduită morală și duhovnicească ireproșabilă, cu un bun impact social, au fost pregătiți pentru slujirea Lui Dumnezeu și a oamenilor.

Așadar o *primă concluzie*, care se impune asupra modului în care pastorația monahală s-a desfășurat în Ardeal, este *buna selecție* a viitorilor monahi și preoți, realizată în speical la mănăstirile Rohia și Sâmbăta, care au născut un monahism viguros, cu o puternică influență pentru credincioșii Ardeleni.

A *doua concluzie* constă în faptul că lucrarea pastorală de excepție a unor ieromonahi ca părintele Arsenie Boca sau Justinian Chira, au influențat decisiv prin calite monahismul ortodox ardelean

A *treia concluzie*, este că lucrarea, rugăciunile și suferințele acestor părinți au fost semințele duhovnicești ale monahismului înflorit în toate eparhiile ardelenene, în condițiilor de libertate religioasă, redobândite după anul 1990.

Toți acești părinți amintiți în lucrarea noastră, de la cei cu faimă și aureolă de sfinți, până la cei mai modești, sunt un dar de mare preț, pe care Dumnezeu l-a făcut pentru noi. Amintindu-ne de lucrare, râvna și hărnicia lor, îi putem considera pietre vii în zidirea Bisericii, verigi importante în lanțul istoriei monahismului ortodox transilvănean.

Creștinii ortodocși ai prezentului, clerici, monahi și mireni, citindu-le viața și lucrarea, urmându-le credința, pot găsi modele vii de slujire și icoane luminoase de sfințenie.

Note.

1. *Părintele Dometie Manolache – un chip luminos al virtuților și dăruirii jertefelnice*, p. 137
2. *Între timp și veșnicie. Viața părintelui Arsenie Papacioc*, ediția a II-a, Editura Accent Print, 2015, p. 217.
3. Arhiepiscop și Mitropolit al Ardealului Nicolae Colan, *Teologie și Spiritualitate*

Ortodoxă. Studii, articole, traduceri, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 1998,
p. 231.